

El paper i el valor de l'esplai i l'escultisme en l'educació dels infants a Catalunya

Una convicció que vé de lluny

Tal com s'expressa en el *Pacte Nacional per a l'Educació*¹, "Catalunya compta amb un molt ric teixit social construït al voltant de l'educació; les associacions de mares i pares d'alumnes o les entitats de lleure adreçades a infants i joves són una realitat viva al nostre país (...) Cal obrir l'educació a l'entorn escolar i considerar les activitats educatives més enllà de l'horari lectiu. Com ja s'ha dit, l'educació dels infants i dels joves, dels futurs ciutadans i ciutadanes, ha de comptar també amb el suport de l'entorn. Els projectes educatius de ciutat i territorial són un valuós instrument per ajudar a construir una societat veritablement educadora".

La importància que poden tenir els projectes educatius de ciutat i coordinació entre tots els educadors formals i no formals d'un territori és una convicció que vé de lluny. Per posar alguns exemples:

L'any 1990 va tenir lloc a Barcelona el *I Congrés Internacional de Ciutats Educadores*, en què s'expressà la necessitat de pacte i esforç coordinat i cooperatiu entre tots els agents educatius per aconseguir un entorn favorable al desenvolupament integral dels infants i a la qualitat de vida en els pobles i ciutats.

En aquesta línia, el *1r Congrés de la Renovació Pedagògica* de 1996, ratificà la necessitat de l'escola de comptar amb la complicitat d'altres agents educadors corresponsables en un entorn social que s'ha tornat més complex, on cap institució pot atribuir-se el monopoli de l'educació.

Al *Congrés Barcelona, pel coneixement i la convivència* celebrat l'abril de 1999, s'afirmava: "Crec que un dels objectius prioritaris d'un Projecte Educatiu de Ciutat ha de ser el de crear teixit associatiu (...) Hi ha una relació directa entre associar-se i major qualitat de vida. Moltes, moltíssimes vegades, els grups, les associacions, els col·lectius, els moviments socials..., són espais privilegiats d'encontre, de comunicació, de descobriment de cares de la vida i de dimensions de la personalitat veritablement insospitades; són espais de plaer i d'entreteniment, d'aprenentatge i de creació col·lectiva, d'acció solidària a favor d'altres comunitats i altres pobles (...) Amb aquest objectiu estratègic -el de crear teixit associatiu, el de crear xarxes de solidaritat-- cal evitar que una ciutat educadora es converteixi en una impressionant boutique cultural, on una hemorràgia incontrolada d'iniciatives i ofertes culturals, busquen i desitgen sobretot convertir al ciutadà en un passiu consumidor cultural." ²,

Per tant, la convicció que recull el PNE no és una novetat del segle XXI. Tampoc ho és el reconeixement del paper que juguen les associacions catalanes que es dediquen a l'educació no formal. Tanmateix, aquesta contribució educativa és tan implícita, que sovint passa desapercebuda. I si

¹ Pacte Nacional per a l'Educació. Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. 2006.

² Discurs d'Enrique Aranz, membre de Iniciativas Culturales i professor de la Universitat de Lovaina, Bèlgica; al *Congrés Barcelona, pel coneixement i la convivència*. 1999.

encara en parlem, és potser perquè no acabem de trobar l'encaix i la manera de treballar plegats, o bé perquè una cosa és pensar-ho i una altra és fer-ho.

Potser val la pena que repassem quins han estat i són els valors de l'escultisme i de l'esplai, i ho resituem en clau dels reptes educatius actuals.

Funcions i valors de l'associacionisme educatiu

Les entitats d'educació en el lleure catalanes tenen una personalitat pròpia. Més enllà de les diferències internes que aporten diversitat i dinamisme (esplai o escultisme, confessional o laïc, de cap de setmana o de funcionament diari...), comparteixen com a mínim 10 valuosos trets comuns:

1. Espai de participació democràtica

Fan de la democràcia una pràctica real i no una entelèquia intel·lectual. És a dir, de corresponsabilització dels afers col·lectius, d'implicació i de compromís. Actuen com a veritables escoles de ciutadania, perquè promouen l'aprenentatge dels valors humans i de les actituds cíviques bàsiques: aprendre a dialogar, a responsabilitzar-se, a pactar, a consensuar, a organitzar-se, a solucionar els problemes col·lectius.

2. Foment del benestar social, la qualitat de vida i la vertebració del territori.

En una societat en risc de dualitzar-se, de deshumanitzar-se, d'estandarditzar-se... aporten benestar social i factors compensatoris en els barris i poblacions. Col·laboren en la vertebració del territori en la mesura que aporten elements d'identitat local, comarcal o nacional, humanitzant i personalitzant la vida quotidiana en els barris, pobles i ciutats.

3. Normalització de la cultura i la llengua catalanes

Incideixen de forma notable en l'extensió i normalització de la cultura catalana, tant en els aspectes lingüístics, com de cultura popular, divulgació del patrimoni, etc. I ho fan en un context no acadèmic ni d'obligatorietat, la qual cosa accentua els aspectes comunicatius i emocionals de la integració cultural.

4. Prevenció de la marginació i l'exclusió

Actuen implícitament com a motors de prevenció de la marginació i l'exclusió social, en oferir espais d'iniciatives molt diverses, d'activitats i projectes alternatius que ajuden als nois i noies a trobar el seu lloc i respectar el dels altres.

5. Promoció de la salut i prevenció de drogodependències

Els centres d'esplai ofereixen estils alternatius de vida, de relació interpersonal i de consum. Són un antídoto contra l'egocentrisme i el tancament sobre un mateix i, per aquest motiu, contribueixen eficaçment a la salut de les persones i tenen un efecte de prevenció sobre les conductes de risc.

6. Integració de les persones amb discapacitats

Són un camí també d'integració per aquells nois i noies amb problemes motrius, psíquics o sensorials, que en altres espais més estructurats com ara l'escola o la feina troben problemes estructurals més difícils de solucionar.

7. Conciliació de la vida laboral, escolar i familiar

En un dels països d'Europa amb més obstacles objectius de conciliació, aporten solucions concretes de valor educatiu i associatiu afegit per compartir amb la família i l'escola la corresponsabilitat de l'educació dels infants en temps "no coberts", com ara les vacances de juliol, els caps de setmana, les tardes després de l'escola, etc.

8. Itineraris de transició i inserció crítica dels joves a la vida adulta

Proporcionen espais d'inserció crítica de molts joves (els monitors i monitores) cap a la vida adulta, és a dir, cap a la responsabilitat a tercers, la realització de projectes, les pràctiques de voluntariat i l'exercici d'habilitats socials amb una maduració progressiva.

9. Creació de nous filons d'ocupació

Creen, directament o indirecta, llocs de treball nous en l'economia social. L'evolució i maduresa de l'associacionisme és també un motor econòmic i de renovació en l'àmbit laboral.

10. Suport i complement a la pedagogia escolar

Des de l'educació no formal, aporten projectes flexibles, innovadors o complementaris a l'educació formal; així com suport i complicitat amb el professorat enfront del fracàs escolar o la desmotivació de l'alumnat.

L'aportació en l'educació per a la ciutadania

Ara que l'educació per a la ciutadania està en el menú de debats pedagògics de la temporada, potser fora interessant ressaltar els aspectes educatius específics que aporten l'esplai i l'escultisme:

- **Oferir models adults alternatius:** Més pròxims a la figura del germà o germana més gran que a la del mestre/a o del pare o mare, els monitors i monitores ofereixen als nens models de persones joves i adultes que troben sentit a la seva tasca, s'apassionen per alguna cosa que està fora del seu melic, la seva dedicació és bàsicament prosocial i, per tant, constitueixen referents de bons ciutadans.
- **Situar l'entorn com a protagonista:** Fan de l'entorn natural i urbà un dels eixos potents de l'activitat educativa. El descobriment de l'entorn és una font d'integració i fa realitat allò de que "per ser ciutadà del món primer fa falta ser ciutadà d'algun lloc". Les excursions, colònies, campaments, així com l'apropiació de la ciutat a través del joc al carrer -activitat desgraciadament en risc greu de desaparèixer- són un exemple d'aquest protagonisme de l'entorn, on nens i nenes aprenen a estimar el que els envolta, a sentir-se segurs i confiats en el mitjà i a identificar-se amb ell, a sentir-se ciutadans.
- **Educar en valors amb compromís cap a la comunitat:** L'educació en valors que formulen i practiquen les associacions i entitats no es limita a la reflexió, la discussió i el debat (aspectes, d'altra banda, importantíssims i irrenunciabls), sinó que està orientada a la vivència directa, que els nens i nenes es comprometin a fer alguna cosa per als altres. Aquesta *alteritat*, aquest desig de contribuir al bé comú, a la millora de la societat, es manifesta en molts projectes petits i grans (que constitueixen experiències

autèntiques d'*aprenentatge servei*). Estem, doncs, als antípodes del consumisme, un dels més ferotges enemics de la participació i la bona ciutadania.

Roser Batlle

Fundació Catalana de l'Esplai

Foto suggerida:

Us l'envio també a part, en l'email. Si la poseu, si us plau féu constar la referència:

Club d'Esplai El Tricicle. Sant Joan Despí.

